

Бенјамин Штајн

Replay

Културна установа

Б Л Е С О К

ЕДИЦИЈА

с.р.

С О В Р Е М Е Н

Р О М А Н

своерачно

Copyright © за македонското издание: Културна установа „Блесок“, 2015

Сите права се задржани

Наслов на оригиналот:
Benjamin Stein, Replay © Verlag C.H. Beck, München, 2011

Ниеден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран на кој било начин без претходна писмена согласност на издавачот.

Издавањето на овој роман е во соработка со SlovoKult::Literatur Berlin

Објавувањето на оваа книга е помогнато од
Министерството за култура на Република Македонија

МИНИСТЕРСТВО ЗА КУЛТУРА НА РМ

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821.112.2-31

ШТАЈН, Бењамин

Replay / Бењамин Штајн ; превод од германски Елизабета Линднер.
- Скопје : Блесок, 2015. - 174 стр. ; 21 см. - (Едиција с.р. :
современ роман своерачно ; кн. 46)

Превод на делото: Replay / Benjamin Stein. - Предговор / Елизабета
Линднер: стр. 5-6. - Белешка за авторот: стр. 169-170

ISBN 978-9989-59-637-7

I. Stein, Benjamin види Штајн, Бењамин

COBISS.MK-ID 99714570

Бенјамин Штајн

REPLAY

Приредила и превела од германски:
Елизабета Линднер

Културна установа
Б Л Е С О К
2015

Предговор

Романот *Replay* на Бенјамин Штајн е комплексна мисловна композиција, која си поигрува и со времето и со просторот и со случувањата. На моменти делува надреално, но сепак ја прикажува нашата реална сегашност и нашата делумна загубеност во неа: во социјалните мрежи, во транспарентноста на нашето делување, во невозможноста да се биде анонимен.

Ова е приказната за секојдневието, работата, љубовта и сексот на еден човек со имплантиран чип и живот онлајн, живот во риплеј на илузиите за животот. Ед Роузен, раскажувачот, и како соработник и како прва личност на која се тестира новиот изум, ја поддржува корпорацијата за имплантирање чипови на новите UniCom-граѓани: во нивното изедначување на мислењето, нивната манипулација и губењето на индивидуалноста. Ликот на Џулијан Асанж во романот е добар потсетник за развојот на овие настани и последиците кои ќе треба да се сносат.

Самото дејствие и животот на главниот јунак се поместени во Калифорнија, САД. Како што и самиот наслов, *Replay*, е на англиски, содржината на романот изобилува со англиски изрази преку кои треба да се изрази атмосферата која владее и која од социјалните мрежи и животот онлајн се пренесува и во реалноста.

Гермаснкиот јазик има прифатено многу англиски изрази, но сепак во романот намерно се претерува со истите: *Date, community, nickname, workout, CEO - chef executive officer, Security Department, input - output, wellness, switchbox...* се само еден мал дел од нив.

Во македонскиот превод не можеа да се задржат сите изрази, затоа некои се преведени, некои се делумно преведени или транскрибирани, а некои се оставени во оригинал.

Елизабета Линднер
м-р њо ѓерманска книжевност

Берлин, октомври 2015

*„Ойсекогаш сум бил убеден,
дека трансиаренџноџо ойшџесџво
е и џоџалиџарно ойшџесџво.“*

Франсоа Барон, 2010
француски портпарол на владата

Се плашам од појави што не сум ги измислил самиот. И ова копито ... На работ од креветот сирка од под покривката во темнината. Шубе ми е. Без да погледнам натаму го покривам, ја спуштам главата назад врз перницата и ги затворам очите, како дете кое си мисли, дека она што не го гледа и не постои. Тоа ме потсмирува. Иако сепак требаше да знам дека е лош предзнак.

Не сум будала. Розата е роза е роза е роза. Барем толку бев научил кај Матана. Знакот најпрвин не е ништо друго освен знак, упатство, патоказ, не е еднаков со она што го покажува. Знакот сам по себе е невин. Сам по себе не значи ништо и нема причина да се обеспокојувам само затоа што нешто е видливо.

Предзнак, пишано, судбина ... Знам за што зборувам. Јас сум специјалист за знаци. Барем се сметам за таков, бидејќи уште многу рано започнав да барам знаци, да откривам знаци и да толкувам знаци.

Започна со играта „ако сега - тогаш“: ако сега колата на следната кривина скршне лево, тогаш ќе добијам сладолед. Ако оди на десно, тогаш нема. А ако вози право, тогаш ме чека нешто попримамливо што не се ни споредува. Мора само да бидам трпелив. А потоа трепкачот на задниот дел од колата засветка жолто - десно, а моите надежи беа веќе закопани под земја.

Од трепкањето на светлото од колата погледот се премести врз трепкањето на небото. Свездите сигурно зборуваат. Кога рано попладне се враќав од училиште го вклучував телевизорот и менував програма на *Дневен хороскоп* и возбудено исчекував додека да го кажат мојот знак и да ги објават астролошките прогнози. Часот во кој се емитуваше емисијата беше од голема предност, бидејќи половината од денот беше веќе поминат. Доколку астрологијата го потврдуваше она што се случило, тоа значеше дека она што не се случило, дури сега ќе настапи. Доколку не постоеше никаква поврзаност меѓу хороскопот и денот, онаков каков што го имав доживеано до тој миг, тогаш сето тоа ми претстоеше, небаре мојот ден всушност и не беше започнал вистински. Какво треперење и исчекување, ех, ветувачки радости и страдања и неодлучности ... Свездите сигурно не лажат.

До ден денес не можам да отворам весник, а најпрвин да не побарам во содржината каде се наоѓа хороскопот. Доколку има хороскоп, но јас претпочитам списанија кои не се лишуваат од таква рубрика, не можам поинаку, освен повторно и повторно да отворам на таа страна и да се информирам за она што ме очекува. Пари, работа, љубов, сите можности, повремено дури и, доколку списанието го бива за нешто, тој беше обработен графички во форма на благо разбранувани линии, фази на мир, остри издигнувања, та дури и од самите шари, од линиите што се преплетуваа, од точките на пресекот и отклонот на кривите линии, може да се види каква склоност има следниот миг.

Малку подоцна дојдоа броевите, универзум за себе, бескрајни простори, сонца, планети и празнина, Небо и Земја, а среде сето тоа - едно непрекинато мрmoreње. Секој број

имаше нешто да ми каже, често во облик на загатка, понекогаш дури и сосема некодирано. Човек мора да вежба, да ги наслушува пораките. Броевите не секогаш ја оддаваа својата вест без да фрлиш ждрепка.

Од самиот почеток се издвојуваа некои броеви, прости-те броеви на пример, тоа ми беа првите вежби. Потрагата по нив беше како лов на неделното јадро на нештата. Ми се чинеа како да се таинствена, од своја страна бесконеч-на азбука од која се составуваа зборови и пораки.

Во тоа бев упатен, секако може така да се каже, за вре-ме на мојата настава по Бар-мицва. Моите родители не-маа никаква врска со религија, затоа и речиси немав поим од ништо религиозно. Бог и неговите закони ми беа сеед-но. Ама Бар-мицва мораше да се направи, барем заради забавата и подароците. Татко ми можеше да покаже што имаме, да направи големо шоу со стотина гости. Настава-та не беше повеќе од предуслов со кој се добива пристап, еден вид влезен билет за забава и за благословот од пода-роците. Значи неколку месеци морав двапати неделно да одам на час по веронаука.

Учителот ми беше намуртен старец кој плукаше додека збореше и чиј здив од устата ми предизвикуваше гадење. Немам поим што му се случуваше со внатрешнината. Од ушите му растеа бели снопчиња четинести влакна, а јас не можев никако поинаку освен, кога седев спроти него, да зјапам во нив со некое чувство помеѓу гадење и фасцина-ција. Значи религијата, си мислев, смрди и бодликаво ти избувнува низ уши.

Уште по првите две посети сè повеќе копнеев по денот на забавата, затоа што тоа би значело крај на ова мачење.

Ќе излезам од опасната зона, нема да морам секоја вечер пред огледало панично да си ги прегледувам ушите и во присуство на други, речиси манијакално, да ја држам устата затворена или да мрморам низ заби, од страв дека религиозниот мирис и мене веќе ми се издигнува од внатрешнината.

Не, навистина не бев фан на ова подучување во божјите нешта. Во секој случај тоа се смени кога мојот учител ми откри дека хебрејските букви, кои безволно и со големи маки бев научил да ги разликувам една од друга, поседувале и бројни вредности, така што кога пред себе имав една од оние хебрејски книги со најмалку седум жигови, всушност зјапав во гигантски колони од цели броеви. Буквите од еден збор можеа да се собираат, а на тој начин можеше да им се влезе во трагата на скриени известувања, доколку се бараат зборови кои, до душа, означуваа сосема различни нешта, но заради соодветноста на нивните бројни вредности се чинеше алудираат на тоа, дека меѓу себе поседуваат некоја тајна врска, скриена сродност во значењето, која само требаше да се открие и која, во ова бев сигурен, содржеше некоја порака.

Гематрија, рече мојот учител, така мистиците ја нарекувале оваа уметност, а бидејќи со оваа таинствена наука сакаше конечно да ја разбуди мојата љубопитност, ми раскажа повеќе за тоа. Оттогаш натаму, барем тие неколку пати, на нашите средби одев со возбуда и радост.

Мојот учител поседуваше едно парталаво книгиче во кое за секој од броевите од 1 до 200 имаше наведено по дузина зборови што ја поседуваа соодветната бројна вредност. Кога ќе дојдев, книгичето беше ставено таму

само за мене. Изгледа тоа беше трикот. Имено хебрејските зборови не беа преведени. Доколку сакав да направам споредба, најпрвин морав зборовите да ги побарам во еден дебел речник, кој исто така беше поставен да можам да го досегнам. На тој начин, се разбира, ја научив азбуката и запаметив прилично многу зборови. Тоа му донесе задоволство на мојот учител. Очигледно му беше сеедно од кои побуди учам, сè додека воопшто учам.

Најпрвин ги издвојував зборовите чии бројни вредности се собираа и ги даваа оние броеви кои интуитивно ме привлекуваа, без да можам да кажам зошто ги сметам за нешто особено. Тука спаѓаат 11 и 22, но и 123 - бројка која запишана на едно ливче секогаш ја носев во џебот од панталоните. На 123 одговараа зборовите *ханина* и *онеџ* - милост и уживање; но овој број го даваше и зборот *милхамах* - војна. 11 важеше за *џов* - добро, но и за *ој* - извик што означува плач, но може да значи и остров. Поетскиот збор *хаџаџ*, што означува звук на срцебиење а истовремено значи и шепотење, преку гематрија даваше исто 11. И конечно 22: добрина и благослов, радост и приврзаност, но исто и бодликава грмушка, жртва и - уништување.

Половина денови и ноќи можев да размислувам за врските меѓу зборовите. Сакаа да бидат надополнети, нивните значења кореспондираа само на еден неочигледен начин. Можеби дури и истата бројна вредност кај паровите од зборови кои навидум означуваа нешто сосема спротивно, упатуваше на тоа дека еден дел од едниот секогаш се наоѓа во неговиот спротивставен, да, дека можеби и не може да се замисли без овој спротивставен. И воопшто: кореспонденции! Тоа е она што го правев со знаците, буквите

и бројките и ревносното следење на констелациите на ѕвездите и планетите: наслушување на кореспонденции, размена на известувања, на знаење. Се надевав дека, на овој или оној начин, еден ден нема да бидам само во позиција на наслушувач, туку дека ќе можам да учествувам во оваа комуникација меѓу големите тајни, која поседуваше нешто магично. Се разбира дека не знаев како би можел да го изведам тоа. Не знаев ни кој со кого кореспондира, ниту пак, со кого би сакал да стапам во контакт.

Доколку татко ми ангажираше некој друг учител за мојата настава по Бар-мицва, најверојатно ќе станев религиозен, оти што беше поблизу од тоа да се претпостави дека испраќачот на кодираните известувања кои ветуваа дека содржат информации за минатото, сегашноста и иднината, е господ? Мојот живот со сигурност ќе заземеше поинаков тек, доколку мојот учител претставата за бог не ми ја затруеше со стравови, најпрвин со тривијален страв од смрдлив здив и грди четини што стрчат од увото, а потоа и со вистински конкретен страв. Имено кога преку својата ревност при изучувањето на хебрејските зборови одненадеж сепак ја бев поттикнал надежта на мојот учител, дека од мене можеби сепак ќе стане учен, како што тој го нарекуваше тоа, тој со една приказна, на која тој можеби и не ѝ придаде некое значење, засекогаш ми го уништи сето она религиозно.

На патот кон идниот свет, попуваше - а со тоа мислам на еден свет отаде нашиот - значи после нашата смрт, мораме да изминеме долг пат низ еден предел што се нарекува Шеол. Ова патување било преиспитување, на

кое како пред суд сме морале да поднесеме сметка за нашиот Земјен живот. А во Шеол, продолжи, нема да ни помогнат никакви лаги. Секоја поединост од нашиот живот таму била видлива. До душа Земјеното тело ќе го имаме напуштено, но затоа ќе шетаме во еден вид дух-тела, а на оние делови од телото со кои сме правеле гревови во овдешниот свет, на нив ќе носиме непогрешни знаци кои ќе го обелоденат нашиот прекршок: сакатост или закржлавеност. На пример ситно раче, зашто нашите раче за време на животот не сакале да им дадат на оскудните. Или огромни уши, бидејќи додека сме биле живи ненаситно сме прислушувале секакви трачови и гласишта и секаков вид лоши озборувања. Исто така може да се случи во Шеол да се најдеме себеси со едно око, бидејќи на овој свет едното око сме го држеле затворено во однос на божјите вистини или затоа - што не е помалку лошо - што својот поглед сме го вперувале во ништожните нешта со убав привид. Што е тоа кое човек треба поточно и во целост да си го претпостави од сево ова, тој тоа ѝ го препушти на мојата пубертетска фантазија. Но таа и не дојде на потег, бидејќи кога го чув сево ова, едноставно бев гневен.

Со овие свои излагања веднаш и засекогаш ме беше изгубил во однос на нештата поврзани со бог. Мора да беше слеп или глуп или - бездушен. Можеби и беше мешавина од сето тоа. Не можев поинаку да си објаснам. Еден поглед во моето лице ќе беше доволен, за да знае дека мора да ме поштеди од својата визија за Шеол, или барем од поединостите во врска со осакатените дух-тела при преиспитувањето на душите. Мускулите кои требаше да го придвижуваат моето десно око ја беа откажале својата функција

уште од моето раѓање, та затоа ова око стои неподвижно на работ од очната празнина и речиси слепо зјапа во празно. Одбележан како Каин, си мислев тогаш, не може полошо. Дobar дел од моето детство бев поминал кај очни лекари и во клиници, во кои моите родители оставија да ме оперираат признаени и самоназначени ѕвезди на офталмологијата. Немаа успех. Како последица од операциите една лузна додатно ми го наказеше окото, а јас ја загубив контролата врз очната клепка. Можев да го затворам. Ама да го отворам беше тешко. Некогаш ми успеваше, некогаш не, небаре морав само да се молам, зашто бев препуштен на милоста на нервите и мускулите, и дали тие ќе ја услишат мојата желба.

Мора да се чини гротескно кога денес зборувам за тоа. Но како дете и пубертетлија, значи во времето кога мојот учител по Бар-мицва ми ја довери својата приказна за Шеол, оваа впрочем мала инвалидност ми го одредуваше животот. Бев цврсто убеден дека мајка ми никогаш не сакала вистински да ме погледне, бидејќи не бев она убаво дете кое таа горливо си го посакувала. Ниту јас самиот не сакав да се погледнам, а и за девојчињата на моја возраст, кои тогаш ги следев со похотни погледи, претпоставував, не можеше да биде поинаку. Морав да се задоволам со љубопитни погледи. Погледите на допадливост и похотност беа зачувани за други.

Не ми користеше ништо кога некој ме убедуваше дека имало други на кои им е многу полошо. Можеби е точно, но страданијата на другите не беа мои страданија. Можеби тие беа нивниот отров што *им* ги расипува деновите. Мојот отров беше сопствениот лоз, чувството на грдост,

искуството со суровата нетрпеливост на другите деца и возрасните наспрема сè што е поинакво, што отстапува од нормата на симетричното и рамномерното, од нормата на очекуваното и она што може да се очекува.

Повремено ме сметаа за заостанат и соодветно на тоа се однесуваа кон мене - заради еден мал недостаток, едно непослушно и обесправено око, кое не го правеше она што сакам јас и светот околу мене. А овој однос ме разгневуваше. Бев исполнет со гнев и агресија. А стравот дека никогаш нема да бидам сакан, фрлаше сенка врз сè, врз секоја радост во секојдневието, секој успех на патот кон станувањето возрасен. Праведноста не ми беше позната, а и не знаев за мерка. Очекував студеност и повредување, а кога некој ме пресретнуваше со срдечност, сметав дека е глума.

Денес кога ќе се погледнам во огледало веќе не ме вознемирува она што го гледам, туку само она на кое се сеќавам. Денес ми се чини гротескно колку се повредував и се исклучував самиот себеси од реакциите и чувствата на другите. Гротескно. Но, да го оставиме тоа.

Кога учителот, кој сепак се беше понадевал дека ќе ме придобие и мене да му се посветам на бог, ми дојде со оваа приказна на наказени дух-тела, за мене беше готово. Доколку мене ме прашаше, јас, откако знам за себе, живеев во оваа состојба која тој ја нарекуваше предворјето на пеколот, во просторот на перманентно преиспитување во кој човек срамотијата од гревовите цел живот си ги носеше и ги покажуваше. Мојот зазор ми беше врежан на лицето. На *овој* свет. Што уште требаше да мислам за овие предупредувања од Шеол?

Сиот гнев што се беше насобрал во мене се покрена да излезе, но бидејќи не смеев да си дозволам да го покажам пред него, јас својот бес го насочив на она што тој го нарекуваше бог. Овој бог го отфрлил без двоумење. Мојот гнев го истурив врз претставата за него. А приказните што учителот ми ги раскажуваше и што ќе ми ги раскажува, завршуваа во провалијата на моето помнење, во Шеолот на моето сеќавање, удолу, отсега натаму далеку од разумот, од животот. Ништо, ама баш ништо, не сакав да имам со овие приказни и нивните творци.

Матана со своето енциклопедиско знаење со задоволство цитира големи луѓе, на пример Томас Кардинал Вулси: *биди многу многу ѝрејѝазлив шѝѝ ѝушѝаш да ѝѝи влезе в ѝлава, зашѝѝ никоѝаш, ама нависѝина никоѝаш, веќе нема да можеш да ѝѝ извадиш ог ѝѝаму.* А со тоа и двајцата се во право, Вулси кој го рекол тоа и Матана кој никако не пропушташе прилика повремено да ме потсети на тоа. Со текот на годините, без разлика колку и да сум ѝ се спротивставувал на приказната за Шеол на мојот учител по Бар-мицва, никако не можев да се куртулам од неа. Како за инат на сите внатрешни отпори, таа како сениште ми се мота низ глава, а има мигови во кои ми се јавува сомнеж и морам да претпоставам, дека можеби на крајот сепак има нешто вистинито во сето тоа. Ете на пример кога поспано трепкав во темнината и го здогледав копитото.

Па мораше баш копито!

Време е да отворам очи и да се осигурам. Да не се наоѓам можеби во нижиот свет? Во сон да не сум се слизнал во Шеол? Тогаш моето будење нема да е будење, туку по

малку ќе се чувствува како заблуда, а копитото, кое сигурно оди заедно со уште едно, би било казната која ми била наменета за цело време на моето постоење во ова меѓуцарство.

Не е ни толку чудно. Зашто благосостојбата кај мене се издигнува од стапалата. Нив да ми ги земат и да ги заменат со копита, би била дефинитивно казна, болна и перфидна, зашто ако има нешто што навистина сакам на себе, тогаш тоа се моите стапала. Или треба веќе да мислам во минатост: сакав?

Потраја долго време додека да сфатам дека една полчасовна масажа на стапала ме доведува до опуштање како цела недела одмор на сонце. А дотогаш, во најдобар случај може да се каже дека го бев игнорирал своето тело, ако не и запуштил. Никогаш не сум ни помислил на тоа дека би можел да бидам убав, и ништо во таа насока, значи сепак може да постои нешто што може да се сака, негува и зачува. Моите фризури никогаш не биле *а ла мод*, а ниту пак мојата облека. Не внимавав на тоа колку малку всушност внимавам на себе, барем еднадвор, телесно. Она што мене нешто ми значеше се одигруваше навнатре, не беше загрошено од износување, ниту од мода или од судот на другите. Или барем мене ми се допаѓаше да тврдам така.

Не постои ниту една фотографија од мене од тоа време, барем јас не знам ниту една. Сите ги бев уништил. Тоа беше пред десет години. Тогаш бев аплицирал како информатички инженер кај една амбициозна фирма во Силициумската Долина - заради потценување - кое секако би можело да се интерпретира како ароганција. Како и да е, сепак бев промовирал на Харвард, во *Центарот за*

биомедицинска информатика и бев признат специјалист за комплексни софтверски системи кои се обидуваат да постават мост меѓу органското нервно ткиво и неорганските системи кои функционираат слично како нерви - во машини, во компјутери. Тоа што се пријавив токму за работното место на обичен внесувач на кодови - не беше ништо повеќе од тоа - секако дека најде на неразбирање и сомнеж; и веројатно токму тоа беше причината, зашто основачот и шефот на споменатата фирма сакаше лично со мене да го води разговорот за работата. Тоа го дознав од портирот кога се пријавив. Една практикантка ме пречека на капијата и ме придружуваше до претсобјето кај шефот. Не морав да чекам. Тукушто стигнав се отвори вратата од канцеларијата на раководството и од неа пристапи еден маж, чија појава толку ме иритираше, а истовремено ме фасцинираше, та се плашев дека на ова интервју нема да успеам да изустам ни збор.

Мажот кој со радосна љубопитност ми излезе во пресрет најпрвин ми се причини како карикатура, безмилосно изобличен цртеж. Беше осуден на такво тело, на кое ништо не одговараше едно со друго. Мора да страдал од детска парализа. За некој од неговата генерација, а беше можеби дваесет години постар од мене, ова беше мошне невообичаено. Левата нога му беше прилично покуса и вкочанета, а исто и неговата лева рака и лева дланка, дланка на дете, која тој сепак знаеше да ја придвижува леко, та дури и бодро, и со која ми мавна како покана да дојдам во неговата канцеларија. Носеше ортопедски чевли чии ѓонови со различна дебелина ја изедначуваа дис-